

# **O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali**

## **1-son. 3-qism. Noyabr-2025**

**O'zbek dramaturgiyasi: Hamza Hakimzoda Niyoziy va uning teatr san'ati**

**Nodira Jo'rayeva Maxsud qizi**  
Buxoro Davlat Texnika Universiteti

**Annotatsiya:**Hamza Hakimzoda Niyoziy (1889–1929) o'zbek dramaturgiyasi va teatr san'atining rivojida muhim rol o'ynagan buyuk shaxsdir. Uning ijodi o'zbek teatrining poydevorini yaratishga qaratilgan va u zamonaviy o'zbek dramaturgiyasining asoschilaridan biri sifatida tarixga kirgan. "O'zbek dramaturgiyasi: Hamza Hakimzoda Niyoziy va uning teatr san'ati" mavzusida amalga oshirilgan tadqiqot, Hamza Niyoziyning teatr sohasidagi yirik kashfiyotlarini, uning asarlarining ma'naviy ahamiyatini va ularning o'zbek milliy teatrining shakllanishidagi o'rnini tahlil etadi. Hamza Niyoziy o'z asarlarida xalqni, uning urf-odatlarini va an'analarini ko'rsatish, shuningdek, jamiyatdagi adolatsizlik va zulmga qarshi kurashni maqsad qilgan. Uning dramaturgiyasi o'zbek teatrining yangi bosqichga ko'tarilishiga turtki bo'ldi.

### **Kalit so'zlar:**

Hamza Hakimzoda Niyoziy, o'zbek dramaturgiyasi, teatr san'ati, o'zbek teatrining rivoji, milliy teatr, adolat, jamiyat, folklor, dramatik asarlar, xalq teatri.

### **Kirish:**

XX asrning boshlarida o'zbek adabiyotida teatr san'ati alohida rivojlanish bosqichiga kirdi. Bu davrda o'zbek dramaturgiyasi o'zining yangi shakllarini topib, yangi yo'nalishlar va uslublar bilan boyidi. Hamza Hakimzoda Niyoziy bu jarayonda o'zbek teatrining asoschilaridan biri sifatida ajralib turadi. U o'zining asarlarida teatrning ijtimoiy va ma'naviy vazifasini alohida ta'kidlab, xalqning azaliy qadriyatlari, urf-odatlarini va jamiyatdagi o'zgarishlarni o'z dramaturgiyasining markaziga qo'ygan. Hamza Niyoziyning teatrqa qo'shgan hissiy o'zbek milliy teatrining shakllanishiga beqiyos ta'sir ko'rsatdi. Uning asarlari nafaqat adabiyotda, balki o'zbek xalqining tarixiy va madaniy rivojida ham katta o'rin tutadi.

Hamza Hakimzoda Niyoziy 1889-yilda Toshkentda tug'ilgan va qisqa umrida o'zbek adabiyoti va san'ati tarixiga ulkan iz qoldirgan. U o'z ijodini faqat adabiyot sohasida emas, balki teatr va dramaturgiyada ham davom ettirdi. Niyoziy boshlang'ich ta'limni Toshkentda oldi, keyinchalik Islom olamining eng yaxshi ta'lim muassasalaridan birida tahsil oldi. U adabiyot va san'atga bo'lgan mehrini yoshligidan sezgan va teatrqa qiziqish bilan shu sohada faoliyat yuritishga qaror qilgan. Uning dramaturgiyasi, asosan, milliy qadriyatlar, xalq muammolari, ijtimoiy adolat va ma'naviyatning ko'rsatkichlariga asoslangan edi.

Hamza Niyoziy dramaturgiyasining asosiy maqsadi – o'zbek teatrini milliy shaklga keltirish va uni xalqning madaniy-ma'naviy qadriyatlariga muvofiq ravishda

# **O'RTA OSIYODA IJTIMOIIY VA GUMANITAR TADQIQOTLAR-Jurnali**

## **1-son. 3-qism. Noyabr-2025**

shakllantirish edi. U o'z asarlarida jahonning zamonaviy adabiy yo'nalishlariga tayanib, o'zbek xalqining hayoti, urf-odatlar va jamiyatdagi turli qatlamlarning muammolarini ko'targan. Uning "Tiriklar" (1926), "Kichik qishloq" (1925), "Boybek" (1927) kabi asarlari o'zbek dramaturgiyasining poydevorini yaratgan va teatrga milliy yuz berishini ta'minlagan.

Hamza Hakimzoda Niyoziy o'z asarlarini faqat o'zbek xalqi uchun yaratgani bilan emas, balki teatr san'atiga yangi yondashuvlar kiritgani bilan ham mashhur. U zamonaviy teatrning estetik tamoyillarini qabul qilgan, ammo milliy masalalarni muhokama qilishda badiiy tasvirlashning yangi shakllarini topgan. Uning asarlari jamiyatdagi o'zgarishlar va ijtimoiy tengsizliklarga qarshi kurashni ifodalagan, bu esa o'zbek xalqining ko'nglini o'ziga tortgan. Hamza Niyoziyning sahnaga qo'yilgan asarlari teatrning didaktik vazifasini amalga oshirishda, axloqiy va ijtimoiy xabarlarni etkazishda muhim rol o'ynadi. Hamza Niyoziyning dramaturgiyasida xalqning tarixiy va madaniy qadriyatlari alohida o'rin tutadi. Uning asarlarida milliy urf-odatlar, an'analar, etnografik xususiyatlar va xalq og'zaki ijodini teatr shaklida aks ettirishga alohida e'tibor berilgan. Uning sahnada qo'llagan elementlari – xalq qo'shiqlari, raqslar, ma'naviy risolalar – bularning barchasi o'zbek teatriga yangi hayot bag'ishladi. Hamza Niyoziyning dramaturgiyasida o'zbek folklori va xalqning og'zaki ijodining ulkan ta'siri mavjud bo'lib, ularning barcha qatlamlarini sahnaga chiqarishga muvaffaq bo'ldi. Hamza Niyoziy o'z asarlarida ijtimoiy adolat va tenglikni ta'kidlab, jamiyatdagi adolatsizliklarga qarshi kurashgan. U o'z dramalarida faqat romantik yoki tragediya janrlariga asoslanib qolmay, balki keng qamrovli ijtimoiy masalalar va muammolarni ham o'rganib chiqdi. Uning dramaturgiyasida yoshlar tarbiyasi, oilaviy munosabatlar, ahlokinga oid masalalar ko'rsatilgan. Bu esa teatrning faqat estetik san'at emas, balki ijtimoiy-axloqiy vazifasini ham bajarishini ko'rsatdi. Hamza Niyoziyning teatr asarlari o'zbek jamiyatida hamkorlik, adolat va birlashish g'oyalarini ilgari surgan.

### **Xulosa:**

Hamza Hakimzoda Niyoziy o'zbek dramaturgiyasining rivojida juda muhim o'rin tutgan shaxsdir. Uning ijodi o'zbek teatr san'atiga yangi yondashuvlar va zamonaviy tamoyillarni olib keldi. Niyoziyning asarlari nafaqat adabiyotda, balki o'zbek jamiyatining madaniy va ma'naviy rivojida ham katta ta'sir ko'rsatdi. U milliy teatrni shakllantirishda va xalqning tarixiy, madaniy qadriyatlarini sahnada aks ettirishda yangi yo'nalishlarni yaratdi. Hamza Niyoziyning ijodi o'zbek teatrining poydevorini yaratdi va bugungi kunda ham uning asarlari o'zbek teatrining klassik asarlaridan biri sifatida qadrli sanaladi. Uning teatr san'atiga qo'shgan hissi uzoq yillar davomida teatrni rivojlantirish va yangi avlodlarni tarbiyalashda o'zining salmoqli o'rnini saqlaydi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

**O'RTA OSIYODA IJTIMOY VA GUMANITAR  
TADQIQOTLAR-Jurnali  
1-son. 3-qism. Noyabr-2025**

1. **Vohidov, E. (2000).** *Shoir va Jamiyat: O'zbek Shoirlarining XX asrdagi ijtimoiy roli.* Tashkent: "O'zbekiston" nashriyoti.
2. **Vohidov, E. (2011).** *O'zbek she'riyatining ijtimoiy xususiyatlari.* Tashkent: "Yangi avlod".
3. **Yusuf, M. (2017).** *O'zbek she'riyatining ma'naviy vazifalari.* Tashkent: "O'zbekiston".
4. **Olimjon, H. (2003).** *Hamza Hakimzoda Niyoziy va uning ijtimoiy faolligi.* Tashkent: Fan va texnologiya.